

De ce o școală politică anarhistă la Cluj?

Evenimentul de deschidere a ȘPAC

comlib

19.10.2026

Cuprins

O scurtă istorie a anarhismului	5
Ce este, deci, anarhismul?	10

Bună seara, bine ați venit la evenimentul de deschidere a Școlii Politice Anarhiste Cluj. Noi suntem R. și C., cele două persoane din spatele proiectului COMLIB, grupul inițiator al acestei școli.

Înainte de toate, trebuie să menționăm că ȘPAC nu este un eveniment izolat, apărut din senin, ci o continuare a unor proiecte și inițiative educative, care duc mai departe tradiția anarhistă a creării unor spații comunitare de învățare.

Astfel de spații am încercat să creăm și noi odată cu începutul anului curent, de când am început să organizăm diverse evenimente (seri de filme, discuții, prezentări etc.) și am observat că există interes pentru istoria și teoria anarhistă, care sunt în continuare prea puțin cunoscute. Pentru că e nevoie și există curiozitate, am decis că este o ocazie bună să ne organizăm și cu alte persoane și să învățăm unii de la alții. Astfel, a apărut ȘPAC, care continuă, într-un mod mai structurat și asumat, această muncă de educare politică, desfășurată până acum ceva mai disparat.

Pe lângă evenimentele recente COMLIB, la Cluj au mai avut loc, de-a lungul ultimilor 14-15 ani, evenimente cu scop educativ deschise publicului.

Ceea ce putem observa în desfășurarea acestor evenimente este caracterul evolutiv, care se dezvoltă în jurul unor nevoi organizatorice locale imediate. Astfel, evenimente ce au ca scop aprofundarea istoriei și teoriei anarhiste rămân în strânsă legătură cu practicile anarhiste locale și creează continuitatea necesară răspândirii ideilor și practicilor. Aceasta face posibilă apariția unor inițiative similare, care să răspundă nevoilor de educare și autoinstruire implicite oricărui demers anarhist. Între anarhism și educație există, de altfel, o strânsă legătură, după cum scriam și în nr. 2 din revista noastră, *Tendințe*, pentru că emanciparea nu poate fi impusă din exterior, ci se construiește prin procese de instruire și cunoaștere, care dezvoltă gândirea critică, sensibilitatea, imaginația și curiozitatea.

Pentru început am vrea să vă spunem că acesta nu este primul ȘPAC. De altfel, în perioada 2011-2012 a existat un prim ȘPAC, adică o Școală Populară de Artă Contemporană. Aceasta reunea cursuri de teorie critică, cercuri de lectură, prelegeri cu invitați, exerciții practice, la care participanții se puteau înscrie pentru un semestru. În urma acestui ȘPAC au rezultat contribuții colective precum *Ghid practic de teorie critică* sau *Manual de practică artistică*. Scopul acestui ȘPAC era crearea unui spațiu unde teoria și practica pot fi îmbinate într-un mod armonios: teoria era pusă în contact cu realitățile sociale, iar practicile artistice erau creionate după o direcție socială și politică.

Legat de evenimentele mai degrabă din sfera anarhistă, antiautoritară, am putea menționa primul târg autonom de carte din 15-16 noiembrie 2013, care a avut loc la tranzit.ro/Cluj (un spațiu care astăzi nu mai există, fiindcă a fost dăruit pentru a se construi ceva nou, ceva ce nici astăzi nu a fost finalizat), în spate la Sora. La acest târg s-au adunat oameni mai ales din Cluj, Tg. Mureș și Timișoara, s-au schimbat materiale tipărite, prezentându-se, printre altele, materialele pedagogice ale colectivei editoriale auto.text. Câteva luni mai târziu, în luna decembrie, se deschidea și primul spațiu autonom din Cluj, a.casă, situat atunci pe strada Decebal nr. 104.

De altfel, în subsolul clădirii care adăpostea tranzit.ro/Cluj a funcționat timp de mai mulți ani Rizom Infokiosk – cel de-al doilea spațiu autonom organizat în oraș. Acesta găzduia concerte punk și pune la dispoziție o colecție impresionantă de zine-uri și cărți. Pe 12 iulie 2018 a avut loc ultimul concert de la Rizom, susținut de două trupe locale. După evacuarea clădirii, fondul de carte și zine a fost mutat la biblioteca a.casă.

Câteva ani mai târziu, începând cu anul 2017, au avut loc la Cluj două evenimente importante: Laolaltă, care a reprezentat o serie de patru ediții, și Târgul Autonom de Carte și Zine (TACZ), ambele organizate și coordonate de mediile anarhiste locale pe principiile orizontalității, autogestionării și sprijinului reciproc.

În cadrul Laolaltă, miezul analitic a acoperit dezbateri de critică socio-economică și ecologică: gentrificarea chiriilor, opresiunea capitalistă, urgența climatică, veganism și antispeciism, grădinăritul urban ca act radical și rezistența la represiunea de stat. Un moment de referință l-a constituit organizarea primului eveniment din Cluj dedicat exclusiv istoriei mișcării anarhiste de până în 1947.

Dimensiunea feministă, queer și anti-patriarhală a fost centrală, abordând masculinitatea toxică, justiția transformativă, feminismul anti-represiune și prevenirea violenței sexuale în mediile radicale.

Componenta practică și aplicată a inclus ateliere de reparat biciclete, preparat bere artizanală, interpretare simultană, creație vizuală și protest prin „frivolitate tactică”. Latura cultural-comunitară s-a remarcat prin proiecții de filme documentare (precum *The Antifascists*, *Class Divide*, sau *Gaza Fights for Freedom*), concerte hardcore, metal și Hip-Hop DIY („No DJs, no Masters”), precum și prin inițiative precum Piața Autonomă Cluj, bazată pe economia darului.

Lansat în 2019 de colectivele editoriale Pagini Libere și ZINE FEM, Târgul Autonom de Carte și Zine (TACZ) s-a extins ulterior și în București. Inspirat de Târgul Anarhist de Carte din Balcani, TACZ s-a consacrat ca o alternativă gratuită la evenimentele comerciale prohibitive, oferind un spațiu autonom de întâlnire și dezbateri dedicat publicațiilor independente. Materiale de la zine-uri, broșuri și cărți până la afișe și cărți poștale au devenit astfel accesibile tuturor. Prin ateliere DIY și discuții informale, organizatorii și-au propus să stimuleze cultura critică și să consolideze colaborarea orizontală între public, autori și colective editoriale. De asemenea, și-au dorit să susțină inițiativele publicistice independente și să arate importanța creării unor spații libere de reflecție, opuse modelelor dominante – ceva ce, într-un fel sau altul, au reușit. Iată-ne azi, de exemplu, într-unul dintre aceste spații apărute ca urmare a 8 ani de muncă publicistică, organizat și participat la evenimente în sfera literaturii și contra-culturii, dar și a istoriei.

În perioada de după 2019, dar mai ales odată cu relaxarea restricțiilor pandemice din 2021, la Cluj au fost organizate diverse evenimente marcante. Printre acestea s-a numărat cea de-a 14-a ediție a Târgului Anarhist de Carte din Balcani (24-26 iunie 2022) – prima desfășurată în România de la lansarea inițiativei, în 2003. După doi ani de amânări cauzate de pandemie, numeroase colective, inițiative și persoane din mișcarea anarhistă și antiautoritară s-au reunit la Cluj. Participanții au venit din întreaga regiune a Balcanilor și din afara ei pentru a schimba ideile și noutăți despre luptele sociale recente și pentru a consolida relațiile de încredere și solidaritate.

Tot în 2022, de exemplu, a avut loc și primul eveniment *Tattoos Not Borders*, parte dintr-o rețea mai largă de acțiuni de solidaritate cu persoanele care fug din calea războiului și a represiei politice. În egală măsură, inițiativa reprezintă un protest împotriva tuturor formelor de detenție orchestrate de state în numele securității naționale și sociale. Pe parcursul celor trei zile de eveniment, participanții s-au putut programa la tatuaje, au putut lua parte la diverse activități sau au putut răsfoi zine-uri și materiale despre situația actuală. Toate fondurile strânse au sprijinit direct câteva dintre colectivele și grupurile care se opun activ războaielor și oferă ajutor refugiaților și prizonierilor politici din România, Ucraina, Polonia și Belarus.

De atunci, la Cluj au fost organizate noi ediții *Tattoos Not Borders*, dar și târguri, discuții, prezentări sau cercuri de lectură. Toate aceste inițiative au contribuit, împreună, la conturarea unui spațiu comun de învățare. Se observă astfel că, numai în ultimii ani, Clujul a găzduit o multitudine de proiecte educative care au creat o veritabilă rețea de cunoaștere, conectată la nevoile locale. Pe lângă asta, spațiul a.casă găzduiește o bibliotecă în continuă creștere, cu sute de titluri centrate pe teoria și practica antiautoritară, dar și materiale semnate de autori aliați sau conectați la gândirea libertară. De asemenea, recent s-a deschis și prima librărie autonomă din oraș, Pisica Neagră – chiar spațiul în care ne aflăm în această seară.

Pornind tocmai de la această continuitate, prin intermediul ȘPAC ne propunem să facem următorul pas logic: să analizăm cum putem duce mai departe moștenirea acestor inițiative, pentru a consolida pe termen lung spații și proiecte de învățare comunitară. Cum putem pune bazele unei rețele de cunoaștere capabile să se dezvolte și să se perpetueze în timp? Cum putem pune, într-un mod mai conștient și mai asumat, temelia mișcărilor de mâine?

Sperăm să descoperim răspunsurile la aceste întrebări și la multe altele împreună cu voi, în perioada următoare, în cadrul acestui ȘPAC – sau în afara școlii, prin discuții informale, tovărășești.

Iar acum, vă propunem să trecem la a doua parte a prezentării noastre, dedicate istoriei anarhismului.

O scurtă istorie a anarhismului

Deși anarhismul s-a cristalizat ca mișcare socială și muncitorească abia în secolul al XIX-lea, aspirația către libertate și respingerea autorității au o lungă genealogie istorică.

În Antichitate, în ciuda autoritarismului generalizat al epocii, primii germeni ai criticii anti-statale au apărut în filosofia greacă. Aristip din Cirene a manifestat o aversiune explicită față de stat, Antifon a susținut independența individuală, iar Zenon din Citium, fondatorul stoicismului, a formulat prima chemare clară la o societate fără constrângere exterioară, considerând impulsul moral al individului drept singurul ghid necesar.

În Evul Mediu și la începutul erei moderne, protestul împotriva autorității a fost condus adesea de comunități religioase și eretice. Carpocrates, din școala gnostică din Egipt, a predicat o formă de comunitate a bunurilor, iar mai târziu, secte precum Frații și Surorile Duhului Liber, libertinii din Anvers și Peter Chelčický în Boemia au îmbrățișat viața comunală și au realizat experimente cu „comunismul” sau au promovat conduita non-violentă în afara legilor statale. Catarii, cea mai influentă sectă eretică, s-au opus războaielor și au încercat să trăiască o viață liberă de autoritatea religioasă, unii dintre ei respingând căsătoria și practicând vegetarianismul. Odată cu Renașterea, François Rabelais, prin deviza „Fă ce-ți place” din Abația Thélème, și Étienne de La Boétie, prin celebrul *Discurs asupra servituții voluntare*, au pus bazele criticii libere și ale viitorului socialism libertar.

Secolele al XVII-lea și al XVIII-lea au marcat trecerea la acțiuni practice și formulări teoretice mai clare. Acestea au fost însă posibile prin eforturile de rezistență cotidiană anterioare, precum revoltele împotriva pământurilor comunale, organizate de țărani, femei sărace, văduve. Ulterior, în timpul Revoluției Engleze din 1649, mișcarea Diggers a încercat să recupereze pământul prin acțiune directă, în timp ce gânditori precum P. C. Plockboy, John Bellers și Robert Wallace au conceput proiecte de socialism voluntar bazat pe asociații libere. În Franța, Diderot și Edmund Burke au analizat critic statismul, iar Sylvain Maréchal, în *Manifestul egalilor*, a lansat apelul radical împotriva ierarhiilor sociale. Deși izbucnirea Revoluției Franceze din 1789 a eșuat într-o nouă autoritate centralizată, grupuri populare precum Enragés, conduse de Jacques Roux și Jean Varlet, au menținut spiritul acțiunii directe.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea au apărut primele teorii sistematice. În Anglia anul 1793, William Godwin a publicat lucrarea *An Enquiry Concerning Political Justice*, prima analiză sistematică a anarhismului, demonstrând corupția statului și propunând o societate descentralizată bazată pe rațiune, educație și echitate. În mod paralel, în Germania, Adam Weishaupt a privit statul ca pe o etapă tranzitorie ce trebuie depășită prin educație și asociații voluntare.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, socialismul utopic european reprezentat de Robert Owen, Charles Fourier și William Thompson a teoretizat comunitățile armonioase și comunismul voluntar în afara structurii opresive a statului. În Statele Unite s-a dezvoltat anarhismul individualist american, inițiat de Josiah Warren prin experimentul magazinului Time Store din 1827 și gazeta *The Peaceful Revolutionist* din 1833, idei continuate de Lysander Spooner, William B. Greene, Ezra Heywood și Benjamin R. Tucker, editorul revistei *Liberty*. Această direcție a fost completată de contribuția etică a curentului aboliționist din Noua Anglie, condus de Henry David Thoreau, autorul eseului *Despre datoria nesupunerii civice*, Ralph Waldo Emerson și William Lloyd Garrison.

*

După această prezentare mai succintă a modului în care s-a dezvoltat gândirea autoritară de-a lungul timpului, în continuare vom puncta, într-un mod mai detaliat, ceea ce pot fi considerate repere consacrate din istoria anarhismului, preluând, însă, critica formulată de Organização Socialista Libertária (OSL). În programul minim de formare al OSL este inclus un text scris de Felipe Corrêa care înlocuiește „mitul celor cinci mari momente” din istoria anarhismului cu o istorie descrisă prin cinci valuri. Deși anarhismul are o istorie bogată și globală din 1868 până în prezent, acesta este redus adesea la cinci momente considerate cele mai mari repere ale anarhismului: cazul Haymarket, cu mobilizările de 1 mai și moartea martirilor de la Chicago (1886-1887), fondarea Confédération Générale du Travail (1895) în Franța, Revolta marinarilor de la Kronstadt (1921), Revoluția Spaniolă (1936-1939) și revoltele franceze din Mai 1968.

Acestor cinci episoade singulare Corrêa le contrapune o istorie care a avut fluxuri și refluxuri, ce poate fi descrisă prin cinci valuri:

1. primul val este mai puțin cunoscut, cuprinzând perioada anilor 1868-1894;
2. al doilea val se desfășoară între anii 1895 și 1923 și cuprinde revoluțiile din Mexic, Rusia și Ucraina;
3. al treilea val are loc între anii 1924 și 1949 și include revoluțiile din Manciuria și Spania. Este cel mai faimos, alături de al patrulea val, acestea două constituind „perioada de glorie” a anarhismului;
4. al patrulea val se concretizează între 1950 și 1989, având ca punct culminant Revoluția Cubaneză (1952-1959) și Noua Stângă din 1968;
5. al cincilea val este cel actual, creat în 1989, odată cu căderea Zidului Berlinului, deziluzionarea cu privire la așa-zisul socialism de stat și emergența mobilizărilor anti-globalizare.

O etapă decisivă în cristalizarea anarhismului ca mișcare filosofică și socială autonomă a constituit-o opera lui Pierre-Joseph Proudhon. În 1840, Proudhon a publicat *Ce este proprietatea?*, declarându-se deschis anarhist și lansând celebra teză „Proprietatea este furt”. Proudhon a supus unei critici necruțătoare autoritatea statală, biserica, proprietatea capitalistă și socialismul autoritar, opunându-le „socialismul integral” bazat pe mutualism, egalitate, acțiune economică directă și principiul federativ. Ideile prouthoniene au exercitat o influență puternică în Franța, Belgia, Germania și Spania. În Spania, gânditorul Francisco Pi y Margall a tradus operele lui Proudhon și a promovat federalismul social, pregătind terenul pentru o receptare masivă a anarhismului în rândul muncitorilor din Catalonia și Andaluzia.

În Germania anilor 1840, în cadrul cercului „Celor Liberi” din Berlin, Max Stirner a publicat în 1844 lucrarea sa fundamentală *Ego-ul și proprietatea sa*. Stirner a formulat un anarhism individualist radical, respingând toate abstracțiile autoritare – statul, religia, ideologiile – în favoarea inițiativei individuale, a insurecției, a nesupunerii și a uniunii libere a egoiștilor. Tot în Germania, Moses Hess și Karl Grün au realizat o sinteză între filosofia materialistă a lui Ludwig Feuerbach și critica lui Proudhon, dând naștere unui socialism umanizat și libertar. Mai târziu, Eugen Dühring și Gustav Landauer au continuat această tradiție anticratică.

În Franța aceleași perioade au apărut primii anarho-comuniști. Grupul revistei *L'Humanitaire* (1841), condus de G. Charavay, a pledat pentru abolirea familiei individuale, a mariajului și a diferențelor de clasă. Anselme Bellegarrigue a publicat în 1850 revista *L'Anarchie, Journal de l'ordre*, susținând că anarhia reprezintă adevărata ordine și că puterea politică trebuie refuzată prin abținere. Joseph Déjacque, în ziarul *Le Libéraire* (New York, 1858-1861) și în utopia *L'Humanisphère*, a creat termenul de „libertar” și a propus o comunitate anarho-comunistă liberă. Ernest Coeurderoy a pledat pentru distrugerea războinică a autorității și reconstrucția socialistă prin solidaritate. Tot atunci, tânărul Élisée Reclus scria primele sale eseuri despre anarhie ca fiind cea mai înaltă expresie a ordinii sociale.

Mihail Bakunin a marcat trecerea anarhismului la o mișcare revoluționară internațională de masă. După ce a participat la revoluțiile din 1848 și a suferit ani grei de închisoare și exil în Siberia, Bakunin s-a dedicat organizării secrete și publice a forțelor antiautoritare. A fondat Frăția Internațională (1866) și Alianța Democrației Socialiste (1868), formulând programul anarhismului colectivist, ateu și revoluționar. Bakunin a susținut distrugerea completă a statului și a tuturor instituțiilor juridice și politice, urmată de reorganizarea societății de jos în sus, prin asociații de producători și comune libere federate.

În cadrul Asociației Internaționale a Muncitorilor (Prima Internațională), fondată în 1864, s-a dezvoltat un conflict ideologic major între curentul autoritar condus de Karl Marx și cel antiautoritar condus de Bakunin. În timp ce Marx urmărea cucerirea puterii de stat și centralizarea, Bakunin și federațiile din Spania, Italia și Elveția (Fédération Jurassienne, reprezentată de James Guillaume) susțineau abolirea statului și acțiunea economică directă. Scindarea survenită la Congresul de la Haga (1872) a dus la organizarea Congresului antiautoritar de la Saint-Imier, care a proclamat că distrugerea oricărei puteri

politice este prima datorie a proletariatului. De asemenea, experiența Comunei din Paris din 1871, deși marcată de contradicții, a oferit un impuls crucial ideii de comună autonomă ca alternativă la statul centralizat.

A doua jumătate a anilor 1870 a consemnat trecerea de la colectivism la anarho-comunism. Primele formulări tipărite ale comunismului anarhist au apărut în Geneva prin grupul secțiunii „L'Avenir” și François Dumartheray (1876). Conceptul a fost rapid îmbrățișat și dezvoltat de Errico Malatesta, Carlo Cafiero, Élisée Reclus și Piotr Kropotkin. Congresul Federației Jursiene din 1880 a adoptat oficial anarho-comunismul.

Piotr Kropotkin a devenit cel mai eminent teoretician al anarho-comunismului prin operele sale fundamentale: *Amintirile unui răzvrătit* (1885), *Cucerirea pâinii* (1892), *Întrajutorarea, un factor al evoluției* (1902) și *Câmpuri, fabrici și ateliere* (1899). Kropotkin a oferit anarhismului o bază științifică, demonstrând că ajutorul reciproc reprezintă factorul principal al evoluției umane și sociale. El a pledat pentru abolirea sistemului de salarizare și pentru distribuția liberă a bunurilor din abundența creată colectiv.

În paralel, Errico Malatesta a reprezentat o orientare realistă și flexibilă, avertizând împotriva convertirii comunismului într-o dogmă rigidă și subliniind necesitatea pregătirii morale și practice. Pentru a depăși disputele dogmatice dintre comuniști și colectivști, teoreticienii spanioli Ricardo Mella și Fernando Tárreda del Mármol au formulat conceptul de „anarhism fără adjective”, susținând că diferitele comunități libere vor experimenta diverse sisteme economice în funcție de nevoi și preferințe.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, anarhismul a găsit o nouă cale de ancorare în mișcările de masă prin anarho-sindicalism. În Franța, Fernand Pelloutier, prin dezvoltarea Burselor Muncii (*Bourses du Travail*), și Émile Pouget au susținut intrarea anarhiștilor în sindicate, văzând în organizația sindicală atât un instrument de luptă directă (grevă generală, boicot, sabotaj), cât și embrionul viitoarei societăți libertare.

În Spania, anarho-sindicalismul a atins o amploare fără precedent, ducând la crearea Confederației Naționale a Muncii (C.N.T.) în 1910 și a Federației Anarhiste Iberice (F.A.I.) în 1927. C.N.T. a mobilizat peste un milion de muncitori și țărani în lupte sociale majore, menținând vie structura comitetelor de meșteșuguri și federațiilor locale.

Gândirea libertară s-a manifestat viguros și în alte regiuni ale lumii: Ferdinand Domela Nieuwenhuis și Christiaan Cornelissen au condus mișcarea libertară și sindicalistă în Olanda; Gustav Landauer, Erich Mühsam și Rudolf Rocker au animat mișcarea în Germania; Voltairine de Cleyre, Emma Goldman și Alexander Berkman au desfășurat o propagandă intensă în Statele Unite; Lev Tolstoi a dezvoltat anarhismul creștin bazat pe nesupunere civică non-violentă; iar în Ucraina, în timpul Revoluției Ruse, mișcarea mahnovistă condusă de Nestor Mahno a pus în practică organizarea comunală liberă.

Dar istoria teoriei și practicii anarhiste se extinde dincolo de granițele Europei, desfășurându-se sub multiple forme, în varii spații ale lumii. În textul *Global Anarchism: Provocations*, Silvia Federici explorează traiectoriile non-europene ale anarhismului, reliefând răspândirea globală a acestuia, care se datorează unei dorințe de autodeterminare individuală și colectivă. Un astfel de spațiu unde anarhismul a avut o influență marcantă și o răspândire foarte prolifică este America Latină, unde a căpătat în special forma anarho-sindicalismului. Știm astăzi despre *especifismo* și munca de organizare a federațiilor anarhiste din Uruguay sau Rio de Janeiro, dar știm mai puține despre răspândirea anarhismului în această regiune în secolul al XIX-lea, sub influența ideilor anarhiste aduse de imigranții spanioli și italieni și adaptate contextelor locale. Astfel, la începutul anilor 1870, apăreau deja primele grupuri anarhiste în Mexic, Cuba și Argentina, țări care, alături de Uruguay, au fost reprezentate la ultimul congres al Internaționalei de la Saint-Imier din 1877.

În prima jumătate a secolului al XX-lea, anarhismul s-a extins dincolo de spațiul occidental, devenind un fenomen transnațional. În China, ideile libertare au prins contur la începutul anilor 1900 prin intermediul studenților din Paris influențați de Proudhon și Bakunin, anarhiștii participând ulterior la Revoluția Xinhai din 1911 și reprezentând curentul radical dominant până la ascensiunea marxism-

leninismului. În India, mișcarea s-a dezvoltat ca un instrument anticolonial împotriva imperialismului britanic, în timp ce în Africa primele structuri au apărut la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Această dimensiune globală confirmă că autoguvernarea nu este o utopie, ci o practică străveche. Înaintea apariției statului și a claselor sociale, comunitățile indigene din Abya Yala funcționau pe baza economiei darului și a sprijinului reciproc, iar societățile africane tradiționale se organizau prin comunism. Așa cum observă Silvia Federici, cunoașterea acestor experiențe istorice eliberează imaginația politică și demonstrează că statu-quo-ul actual nu reprezintă singura formă de organizare socială.

Deși izbucnirea Primului Război Mondial, preluarea puterii de către bolșevici în Rusia și ascensiunea fascismului au supus mișcarea unor persecuții extreme, anarhiștii au continuat să pună în practică experimente revoluționare de masă. Această hegemonie s-a realizat prin intermediul sindicalismului revoluționar și al anarho-sindicalismului. Muncitorii s-au organizat în mari centrale globale precum CGT în Franța, IWW în lumea anglofonă, FORA în Argentina, CNT în Spania sau COB în Brazilia, alături de structuri internaționale precum Internaționala Sindicalistă din 1922 și ACAT din 1929.

În plan revoluționar, anarhismul a jucat un rol central în mari episoade ale secolului trecut. În Revoluția Mexicană din 1910, Partidul Liberal Mexican, organizația politico-militară condusă de anarhistul Ricardo Flores Magón și mișcarea zapatistă au luptat pentru autogestione și exproprierea pământurilor comunale.

În timpul Revoluției Ruse, Armata Insurecțională Revoluționară din Ucraina condusă de Nestor Mahno a apărut colectivizarea rurală și sovietele libere împotriva trupelor albe și a represiei bolșevice. Aceștia au construit în sud-estul Ucrainei un teritoriu autonom în perioada 1918-1921, unde au ajuns să trăiască șapte milioane de oameni care își guvernau singuri viața. Ulterior, după suprimarea mișcării de către autoritățile bolșevice, Mahno și alți anarhiști ucraineni și ruși exilați în Franța au format grupul Dielo Truda, redactând în 1926 *Platforma organizațională a comuniștilor libertari*. În acest document și-au analizat propriul eșec în timpul revoluției, propunând un model mai unitar de organizare, care să țină cont de necesitatea luptei de clasă.

În Asia, Federația Anarhistă Coreeană din Manciuria a organizat între 1929 și 1931 Comuna din Șinmin, o experiență de autogestione ce a cuprins două milioane de oameni. Aceștia se organizau în consilii rurale, de district și zonale și luau decizii legate de viața socială în timpul adunărilor populare.

Apogeul acestei etape l-a constituit Revoluția Spaniolă din 1936-1939, când milioanele de muncitori și țărani încadrați în CNT și FAI au colectivizat peste 70% din industria Cataluniei și spațiul agricol din Aragon și Valencia. Aceștia au reorganizat societatea, construind propriile instituții și punând în practică modele de pedagogie emancipatoare, care să ducă mai departe ideile libertare.

Contrar mitului că anarhismul ar fi dispărut în 1939, continuitatea mișcării este vizibilă prin rezistența antifascistă din Bulgaria, participarea la Revoluția Cubaneză din 1959 și implicarea în luptele antiimperialiste din Algeria, Vietnam sau Africa de Sud. În această perioadă, Federația Anarhistă Uruguayană a consacrat modelul *especifist*, îmbinând lupta de masă cu acțiunea armată, iar anarhiștii au dinamizat Noua Stângă, revoltele din Mai '68 din Franța și consiliile muncitorești din Revoluția Iraniană din 1979.

Prăbușirea capitalismului de stat sovietic în 1989 a marcat începutul a ceea ce am putea numi cu ușurință o „istorie trăită”, caracterizată prin emergența practicilor orizontaliste. Anarhiștii au fost forța motrice a Mișcării de Rezistență Globală împotriva neoliberalismului, Băncii Mondiale și FMI, prin rețele precum Acțiunea Globală a Popoarelor. Experiențe contemporane precum Comuna din Oaxaca din 2006, alături de rețele internaționale active precum Anarkismo.net și Internaționala Federațiilor Anarhiste, dar și experimente revoluționare mai recente precum Rojava sau exercițiul de autonomie al EZLN demonstrează vitalitatea continuă a ideologiei.

După această scurtă trecere prin istoria anarhismului ca mișcare de sine stătătoare, ne-am dori să ajungem la ultima parte a prezentării noastre: o reflecție asupra a ceea ce ar putea fi anarhismul.

Ce este, deci, anarhismul?

Noi, COMLIB, vedem anarhismul ca pe o ideologie socialistă și revoluționară, fundamentată pe un ansamblu coerent de principii rezultate din articularea indisolubilă dintre o critică rațională a dominației și o apărare consecventă a autogestiunii. Pentru noi, anarhismul nu se limitează la un simplu antiestatism abstract, la un sinonim al dezordinii, la o estetică a nesupunerii individuale sau la un fenomen aistoric omniprezent. Acesta constituie mai degrabă un raport dinamic între gândire și acțiune, o metodologie revoluționară orientată spre transformarea radicală a structurilor de putere. Din această perspectivă, el nu reprezintă o teorie științifică pură, ci o ideologie politică în sensul unui cadru etico-strategic: în timp ce teoria caută să cunoască și să analizeze realitatea trecută și prezentă, ideologia îmbină analiza rațională cu proiectarea unui viitor dezirabil, definit prin aspirații și valori libertare, precum și prin motivația etică non-negociabilă de a construi o societate liberă de orice formă de dominație.

Esența analizei anarhiste constă într-o critică integrativă a tuturor relațiilor de putere opresivă sau autoritară, desfășurată în toate sferele vieții sociale: sfera economică, prin respingerea exploatarei capitaliste și a proprietății private asupra mijloacelor de producție; sfera politică, prin demontarea statului și a monopolului său coercitiv și decizional; și sfera cultural-ideologică, prin combaterea alienării religioase, a educației statale și a mass-mediei dominante. Totodată, această critică depășește determinismul economic rigid, analizând opresiunea de clasă în strânsă legătură cu imperialismul, rasismul, dominația de gen sau naționalismul. În locul acestor structuri coercitive, anarhismul propune un model de putere bazat pe o autogestiune generalizată. Aceasta presupune socializarea mijloacelor de producție în economie, autogovernarea democratică și federalismul de jos în sus în politică, alături de promovarea unei culturi libertare fundamentate pe egalitate, solidaritate, sprijin reciproc și libertate individuală și colectivă, având ca obiectiv final comunismul libertar.

Din punct de vedere strategic, anarhismul este o mișcare puternic ancorată în lupta de clasă, dar care concepe clasa socială prin grila dominației, nu doar a exploatarei economice stricte. Astfel, subiectul revoluționar nu se limitează la proletariatul industrial, ci îmbrățișează ansamblul claselor și grupurilor dominate: muncitori din orașe și de la sate, țărani, lucrători precarizați, populații indigene și comunități marginalizate. Miza fundamentală a anarhismului este transformarea capacității naturale de luptă a acestor mase într-o forță socială conștientă și organizată colectiv, în afara instituțiilor tradiționale ale democrației reprezentative, capabilă să înlocuiască dominația claselor exploatoare. Această transformare este guvernată de principiul politicii prefigurative sau al armonizării mijloacelor cu scopurile: ordinea libertară de mâine nu poate fi edificată prin mijloace autoritare, prin partide de avangardă sau prin capturarea aparatului de stat, ci exclusiv prin acțiune directă colectivă, independență de clasă și structuri organizaționale autogestionate. Astfel, revoluția devine una socială, care nu își propune pur și simplu să înlocuiască structurile politice, ci să reconfigureze cu totul viața socială, printr-o transformare structurală, de jos în sus.

Viziunea noastră asupra anarhismului este puternic infuzată de modelul platformismului și cel al specifismului care, deși s-au dezvoltat în perioade și zone diferite, propun obiective și strategii similare: revendicarea anarhismului ca o mișcare socială a claselor exploatate, care să combată dezorganizarea prin unitate teoretică și tactică, responsabilitate individuală și colectivă, organizare federativă.

Pentru cine dorește să parcurgă din nou această prezentare, am tipărit câteva exemplare. De asemenea, celor care nu vor putea ajunge la unele dintre evenimente vom încerca să le trimitem scurte rezumate săptămânale prin intermediul newsletterului nostru, *Foaia Libertară*, la care vă invităm să vă abonați. Avem deja câteva exemplare din ultimele numere apărute. Totodată, sperăm ca la finalul lunii noiembrie să lansăm cel de-al treilea număr al revistei noastre *Tendințe*, care se va concentra pe revoluții trecute și prezente. Primele două numere sunt despre comunismul libertar și despre pedagogie.

Vă invităm, totodată, să cumpărați carnețele sau câteva dintre broșurile noastre – banii strânși ne vor ajuta să acoperim eventualele costuri de organizare. Nu în ultimul rând, vă sugerăm să aruncați o privire pe rafturile Librăriei Pisica Neagră. Am selectat deja câteva titluri (pe care le puteți vedea aici) ce au legătură, mai mult sau mai puțin, cu temele acestei școli. De asemenea, puteți sprijini acest spațiu fie donând direct aici, fie înscriindu-vă cu o donație unică sau recurentă pe pagina de Ko-Fi.

În încheiere, anunțăm oficial începerea primei ediții ȘPAC și vă mulțumim tuturor că ne-ați ascultat!

Biblioteca Anarhistă

comlib

De ce o școală politică anarhistă la Cluj?

Evenimentul de deschidere a ȘPAC

19.10.2026

ro.theanarchistlibrary.org